

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ХНТУ
Протокол № ____ від
Голова вченої ради
_____ Олена ЧЕПЕЛЮК

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО НАВЧАННЯ З ПИТАНЬ
ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЕЛЕКТРОУСТАНОВОК,
ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРО ПЕРЕВІРКУ ЗНАНЬ З ЦИХ ПИТАНЬ**

УВЕДЕНО В ДІЮ
Наказом ректора ХНТУ від
№ _____

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про навчання з питань технічної експлуатації електроустановок, охорони праці та про перевірку знань з цих питань (далі – Положення) встановлює порядок навчання та перевірки знань з питань технічної експлуатації електроустановок та охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності.

1.2. Навчання з технічної експлуатації електроустановок включає такі форми роботи з працівниками, що обслуговують електричні установки: проведення самого навчання з питань технічної експлуатації електроустановок, правил пожежної безпеки, перевірку знань з цих питань, а також інструктажі, стажування, дублювання, проведення аварійних тренувань та допуск до роботи.

1.3. Положення спрямоване на реалізацію в університеті системи безперервного навчання з питань технічної експлуатації електроустановок та охорони праці, яке проводиться з працівниками в процесі трудової діяльності.

1.4. Положення встановлює порядок і види навчання, а також форми перевірки знань з питань технічної експлуатації електроустановок та охорони праці працівників, що обслуговують електричні установки.

1.5. Вимоги даного нормативного акту є обов'язковими для виконання всіма електротехнічними та електротехнологічними працівниками університету.

1.6. На основі цього Положення, з урахуванням специфіки виробництва та вимог державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, формуються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань.

1.7. Працівники відповідних професій та посад університету при прийнятті на роботу і періодично в процесі роботи повинні проходити навчання і перевірку знань згідно з вимогами цього Положення. Допуск до роботи працівників даних професій та посад без навчання і перевірки знань з питань технічної експлуатації електроустановок та охорони праці забороняється.

1.8. Перевірка знань працівників з питань технічної експлуатації електроустановок, пожежної безпеки та охорони праці проводиться за тими нормативними актами про охорону праці, додержання яких входить до їх службових обов'язків.

1.9. Формою перевірки знань працівників є іспит, який проводиться за екзаменаційними білетами у вигляді усного опитування або шляхом тестування на автоекзаменаторі з наступним усним опитуванням. Результати перевірки знань працівників з технології робіт заносяться у відповідний журнал.

1.10. Відповідальність за організацію і здійснення навчання та перевірку знань працівниками ПТЕЕС, ПБЕЕ, ПУЭ, ПБЕ, Правил пожежної безпеки в Україні, виробничих (посадових і експлуатаційних) інструкцій та інструкцій з охорони праці для електротехнічного (електротехнологічного) персоналу, згідно з вимогами цього Положення покладається на особу, відповідальну за електрогосподарство, в структурних підрозділах (факультетах, кафедрах, відділах, службах тощо) — на керівників цих підрозділів.

1.11. Контроль і нагляд за виконанням вимог цього Положення здійснюють спеціалісти служби охорони праці університету та організацій вищого рівня.

1.12. Визначення понять і термінів

У цьому Положенні наведені нижче терміни та визначення застосовуються в таких значеннях:

Навчання – це навчання працівників з питань технічної експлуатації електроустановок з метою отримання необхідних знань і навичок з питань охорони праці або безпечного ведення робіт;

Інструктаж - доведення до працівників змісту основних вимог щодо організації безпечної роботи і правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів, аналіз допущених чи можливих помилок на робочих місцях осіб, яких інструктують, поглиблення знань і навичок безпечного виконання робіт та знань правил пожежної безпеки;

Діюча електроустановка - електроустановка або її дільниця, яка перебуває під робочою чи наведеною напругою або на яку напруга може бути подана вмиканням комутаційних апаратів, а також повітряною лінією (далі - ПЛ), яка має перетинання з діючою ПЛ;

Дублювання - самостійне виконання оперативним, оперативно-виробничим працівником (дублером) професійних обов'язків на робочому місці під наглядом досвідченого працівника з обов'язковим проходженням протиаварійного і протипожежного тренування.

Експлуатація - стадія життєвого циклу виробу, протягом якого реалізується, підтримується і відновлюється його якість.

Електрообладнання - пристрої, у яких виробляється, трансформується, перетворюється, розподіляється чи споживається електроенергія; комутаційні апарати в розподільчих пристроях електроустановок; усі види захисту електроустановок.

Особа, відповідальна за електрогосподарство - електротехнічний працівник, в обов'язки якого входить безпосереднє виконання функцій щодо організації технічної та безпечної експлуатації електроустановок споживача, призначення якого здійснюється наказом ректора.

Працівники адміністративно-технічні - керівники споживачів, їх заступники, начальники цехів, відділів, служб, районів, дільниць, лабораторій та їх заступники, майстри, інженери та посадові особи, на яких покладено адміністративні функції.

Працівники електротехнічні - працівники, посада або професія яких пов'язана з обслуговуванням електроустановок, які пройшли перевірку знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки та охорони праці.

Працівники електротехнологічні - працівники, посада або професія яких пов'язана з обслуговуванням технологічних процесів, що базуються на використанні електричної енергії, або із застосуванням електричного інструменту, переносних електричних машин, електрозварювального устаткування тощо під час виконання робіт, але не пов'язана з ремонтом і технічним обслуговуванням електроустаткування.

Приймач електричної енергії (електроприймач) - пристрій, у якому електрична енергія перетворюється на інший вид енергії для її використання.

Спеціальна підготовка - додаткове навчання працівників електроенергетики, які мають спеціальну освіту (повну вищу, базову вищу, професійно-технічну) для їх підготовки до виконання своїх функціональних обов'язків.

Стажування - набуття особою практичного досвіду виконання виробничих завдань і обов'язків на робочому місці підприємства після теоретичної підготовки до початку самостійної роботи під безпосереднім керівництвом досвідченого фахівця.

Технічне обслуговування - комплекс операцій чи операція з підтримання працездатності або справності виробу під час використання за призначенням, зберігання і транспортування.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ

2.1. Обслуговування установок електротехнологічних процесів (електрозварювання, електролізу, електротермії тощо) вантажопідіймальних механізмів, ручних електричних машин, переносних та пересувних струмоприймачів, складного енергонасиченого виробничо-технологічного обладнання, під час роботи якого необхідно постійно проводити технічний нагляд, зміну, коригування ведення технологічних режимів за допомогою штатних засобів регулювання електроапаратури, електроприводів, повинні здійснювати спеціально підготовлені електротехнологічні працівники, які мають навички та знання для безпечного виконання робіт з технічного обслуговування закріпленої за ними установки.

2.2. Перелік посад та професій електротехнічних та електротехнологічних працівників, яким необхідно мати відповідну групу з електробезпеки, затверджує ректор університету за поданням головного енергетика.

2.3. Електротехнологічні працівники структурних підрозділів (кафедр, служб, відділів тощо), які здійснюють експлуатацію електротехнологічних установок, повинні мати групу з електробезпеки II і вище.

2.4. Працівники, які обслуговують електроустановки споживачів або технологічні процеси, які базуються на використанні електричної енергії, повинні мати вік понад 18 років.

При прийнятті на роботу, а також періодично стан здоров'я працівників повинен засвідчуватися медичним оглядом.

2.5. Для виконання роботи в електроустановках, розміщених у вибухонебезпечних або пожежонебезпечних зонах, працівник повинен пройти спеціальне навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму відповідно до НАПБ Б.02.005-2003. Порядок організації навчання визначається НАПБ Б 06.001-2003.

2.6. У процесі трудової діяльності працівники проходять такі види навчання з питань технічної експлуатації електроустановок:

- професійне навчання кадрів на виробництві, яке проводиться відповідно до Положення про професійне навчання кадрів на виробництві, затвердженого спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України і Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 N 127/151, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.04.2001 за N 315/5506;
- періодичне навчання в спеціальних навчальних закладах (СНЗ);
- щорічне навчання на виробництві.

2.7. У головного енергетика для персоналу, який забезпечує виробничі процеси в електроенергетиці, повинні бути затверджені ректором план-графіки на проведення щорічного навчання на виробництві та періодичного навчання в СНЗ.

2.8. Щорічне навчання на виробництві проходять електротехнічні та електротехнологічні працівники, які зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба в професійному доборі. Списки цих працівників щорічно складаються головним енергетиком та затверджуються ректором університету.

2.9. Новопризначені працівники, що прийняті на роботу, пов'язану з обслуговуванням електроустановок, або при перерві в роботі понад один рік, проходять первинну перевірку знань.

Первинна перевірка знань працівників повинна проводитись у терміни, встановлені програмами і планами їх підготовки.

Допускається при проведенні перевірки знань використання контрольно-навчальних засобів на базі персональних електронно-обчислювальних машин для всіх видів перевірок, з наступним усним опитуванням, окрім первинної. У цьому разі запис у журналі перевірки знань не відміняється.

2.10. Після закінчення навчання з питань технічної експлуатації електроустановок працівник повинен пройти перевірку знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки (далі - перевірка знань з технології робіт).

Результати перевірки знань з технології робіт заносяться в журнал встановленої форми та підписуються всіма членами комісії. Якщо перевірка знань декількох працівників проводилась в один день і склад комісії не змінювався, то члени комісії можуть підписатися один раз після закінчення роботи комісії. При цьому необхідно вказати словами загальну кількість осіб, у яких перевірено знання з технології робіт.

2.11. У разі переходу з іншого підприємства чи переведення на іншу роботу (посаду) у межах університету або у зв'язку з перервою в роботі, особі з електротехнічних працівників, яка успішно пройшла перевірку знань, рішенням комісії може бути підтверджена та група з електробезпеки, яку вона мала до переходу або перерви в роботі.

2.12. Періодичність навчання та періодичної перевірки знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки та охорони праці (далі - перевірка знань) з присвоєнням відповідної групи з електробезпеки проводиться в такі терміни:

- первинне навчання та перевірка знань усіх працівників до початку виконання роботи;
- для працівників, які безпосередньо організовують та проводять роботи з оперативного обслуговування діючих електроустановок чи виконують у них налагоджувальні, електромонтажні, ремонтні, профілактичні випробування або експлуатують електроустановки у вибухонебезпечних, пожежонебезпечних зонах - один раз на рік;
- для адміністративно-технічних працівників, які не належать до попередньої групи, а також для працівників з охорони праці, допущених до інспектування електроустановок, - один раз на три роки.

Перевірка знань з питань правил пожежної безпеки в працівників, які обслуговують електроустановки у вибухонебезпечних і пожежонебезпечних зонах, здійснюється один раз на рік, в інших випадках - один раз на три роки.

2.13. Забороняється допуск до роботи працівників, які не пройшли навчання та перевірку знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки, охорони праці, а також у разі закінчення терміну дії попередніх періодичних перевірок знань. Комісією з перевірок знань працівникові може бути присвоєна група з електробезпеки, яку він мав до перерви в роботі.

2.14. Позачергову перевірку знань працівників здійснюють незалежно від терміну проведення попередньої перевірки знань у разі:

- введення в дію нової редакції або перероблених правил;
- переведення працівника на іншу роботу або призначення на іншу посаду, що потребує додаткових знань;
- при перерві в роботі на даній посаді понад шість місяців;
- незадовільної оцінки знань працівника - у терміни, визначені комісією з перевірки знань, але не раніше ніж через два тижні;
- вимог органів Держенергонагляду та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (далі - Держгірпромнагляд).

2.15. Для проведення перевірки знань електротехнічного та електротехнологічного персоналу ректор університету своїм наказом призначає комісію з перевірки знань.

Головою комісії призначається проректор З АГР, до службових обов'язків яких входить організація роботи з питань технічної експлуатації електроустановок, охорони праці.

До складу комісії університету з перевірки знань входять спеціалісти служби охорони праці, представники юридичних, виробничих, технічних служб, представник профспілки або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці.

Комісія вважається правочинною, якщо до її складу входять не менше трьох осіб.

У разі потреби створюються комісії в окремих структурних підрозділах, їх очолюють керівники відповідних підрозділів чи їх заступники.

2.16. Перевірку знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки та охорони праці проводять:

- в особи, відповідальної за електрогосподарство споживача (головного енергетика), його заступника - комісія за участю ректора (проректора з АГР) або комісія організації вищого рівня, інспектора Держенергонагляду, Держгірпромнагляду;

- в осіб, відповідальних за електрогосподарство структурних виробничих підрозділів, - комісія за участю особи, відповідальної за електрогосподарство університету. Склад комісії затверджує ректор університету;

- у решти працівників - комісія університету або його підрозділів, склад яких визначає та затверджує ректор, за участю особи, відповідальної за електрогосподарство університету (підрозділу). До складу вказаних комісій, як правило, повинен входити безпосередній керівник того працівника, чийі знання перевіряє комісія.

2.17. Члени комісій структурних підрозділів повинні пройти перевірку знань правил в центральній комісії університету.

2.18. Дозволяється проводити окремо перевірку знань, крім випадку, зазначеного в підпункті 1 пункту 2.24:

- з питань технічної експлуатації електроустановок, правил та інструкцій з пожежної безпеки за участю інспектора Держенергонагляду;

- з питань охорони праці та інших нормативних актів з охорони праці за участю інспектора Держгірпромнагляду.

У цьому випадку роблять окремі записи в журналі перевірки знань.

2.19. Перевірка знань кожного працівника здійснюється індивідуально. Результати перевірки оформляються протоколом та записуються у журнал встановленої форми. Записи оформляються окремо з питань технології робіт, правил пожежної безпеки та охорони праці за підписом всіх членів комісії.

2.20. Головний енергетик наприкінці року повинен подавати до інспекції Держенергонагляду затверджений ректором графік перевірки знань електротехнічних працівників на наступний рік.

Про дату перевірки знань представники інспекцій повинні бути повідомлені не пізніше ніж за 20 днів до її початку.

2.21. Відповідальними за своєчасну перевірку знань в електротехнічних та електротехнологічних працівників є керівники підрозділів споживача, у підпорядкуванні яких перебувають ці працівники.

2.22. В університеті під керівництвом особи, відповідальної за електрогосподарство, електротехнічні працівники повинні проходити протиаварійні тренування на робочих місцях і відпрацьовувати способи та прийоми запобігання порушенням у роботі обладнання та швидкої ліквідації несправностей і аварій.

3. НАВЧАННЯ І ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ

3.1. Керівники структурних підрозділів, яким безпосередньо підпорядковані електротехнологічні працівники, повинні мати групу з електробезпеки не нижчу, ніж у підлеглих працівників. Вони повинні здійснювати технічне керівництво цими працівниками і контроль за їхньою роботою.

3.2. Періодичність навчання та періодичної перевірки знань з питань технології робіт, правил пожежної безпеки та охорони праці (далі - перевірка знань) з присвоєнням відповідної групи з електробезпеки проводиться в такі терміни:

- первинне навчання та перевірка знань усіх працівників до початку виконання роботи;
- для працівників, які безпосередньо організовують роботи з оперативного обслуговування діючих електроустановок - один раз на рік;
- для адміністративно-технічних працівників, які не належать до попередньої групи, а також для працівників з охорони праці, допущених до інспектування електроустановок, - один раз на три роки.

3.3. Перевірка знань з питань правил пожежної безпеки в працівників, які обслуговують електроустановки у вибухонебезпечних і пожежонебезпечних зонах, здійснюється один раз на рік, в інших випадках - один раз на три роки.

3.4. Особи, відповідальні за електрогосподарство, проводять не рідше одного разу на три роки періодичне навчання з питань технічної експлуатації електроустановок.

3.5. Перевірка знань осіб, відповідальних за електрогосподарство споживачів, незалежно від форм власності та відомчої підпорядкованості, допускається в комісії підприємств вищого рівня або засновників.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ІНСТРУКТАЖІВ З ПИТАНЬ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЕЛЕКТРОУСТАНОВОК

4.1. Електротехнічні та електротехнологічні працівники повинні проходити інструктажі. Залежно від характеру і часу проведення інструктажі поділяються на: вступний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий.

Вступний інструктаж проводиться:

з усіма електротехнічними та електротехнологічними працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;

з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у експлуатації та обслуговуванні електроустановок.

Вступний інструктаж проводиться особою відповідальною за електрогосподарство, або особою, яка його заміщує.

Програма та тривалість інструктажу затверджуються ректором університету. Запис про проведення вступного інструктажу робиться в журналі, який зберігається працівником, що відповідає за проведення вступного інструктажу.

Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:

- новоприйнятим (постійно чи тимчасово) в університет;
- який переводиться з одного структурного підрозділу університету до іншого;
- який виконуватиме нову для нього роботу;
- відрадженим працівником іншого підприємства, який бере безпосередню участь у експлуатації та обслуговуванні електроустановок університету.

Первинний інструктаж на робочому місці проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за діючими в університеті інструкціями з виконуваних робіт.

Повторний інструктаж проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.

Повторний інструктаж проводиться - 1 раз на 3 місяці;

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:

- при введенні в дію нових або переглянутих нормативно - правових актів, а також при внесенні змін та доповнень до них;

- при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, матеріалів та інших факторів;

- при порушеннях працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;

- при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів.

Позаплановий інструктаж може проводитись індивідуально з окремим працівником або з групою працівників одного фаху. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення.

Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

- при ліквідації аварії або стихійного лиха;

- при проведенні робіт, на які відповідно до законодавства, оформляється наряд-допуск, наказ або розпорядження.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або з групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначаються залежно від виду робіт, що виконуватимуться.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер).

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці, особою, яка проводила інструктаж.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів, протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань.

При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.

Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів та їх допуск до роботи, особа, яка проводила інструктаж, вносить запис до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці.

У разі виконання робіт, що потребують оформлення наряду-допуску, цільовий інструктаж реєструється в цьому наряді-допуску, а в журналі реєстрації інструктажів - не обов'язково.

4.2. За результатами проведеного інструктажу особа, яка інструктує (шляхом опитування), повинна переконатись, що працівник засвоїв питання, з яких проводиться інструктаж.

4.3. Проведення інструктажів здійснюється разом з інструктажем з охорони праці і фіксується у відповідному журналі.

4.4. Відповідальність за організацію та проведення інструктажів, покладається на особу, відповідальну за електрогосподарство, а в структурних підрозділах (факультетах, кафедрах, відділах, службах тощо) — на керівників цих підрозділів.

5. СТАЖУВАННЯ, ДУБЛЮВАННЯ І ДОПУСК ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ

5.1. Після успішної перевірки знань працівник допускається до стажування тривалістю 2 -15 змін і дублювання на робочому місці у відповідності до вимог ГНД 34.12.102-2004.

5.2. Допуск оформляється наказом або розпорядженням ректора (структурного підрозділу) з визначенням тривалості стажувань та призначенням працівника, відповідального за стажування.

5.3. Стажування проводиться під час спеціальної підготовки та під час підготовки на нову посаду. У процесі стажування працівник повинен:

- закріпити знання щодо правил технічної експлуатації електрообладнання, правил безпечної експлуатації технологічного обладнання та пожежної безпеки, технологічних і посадових інструкцій, інструкцій з охорони праці;
- оволодіти навичками орієнтування у виробничих ситуаціях у нормальних і аварійних умовах;
- засвоїти в конкретних умовах технологічні процеси та методи безаварійного керування обладнанням з метою забезпечення вимог технічної експлуатації, безпеки праці та економічної експлуатації устаткування, що обслуговується.

5.4. Ректор університету або структурного підрозділу може звільняти від стажування працівника, що має стаж за фахом не менше трьох років, що переходить з одного робочого місця на інше, де характер його роботи і тип устаткування, на якому він працюватиме, не змінюються.

5.5. Тривалість стажування працівника встановлюється індивідуально в залежності від його рівня професійної освіти, досвіду роботи, професії (посади).

5.6. Після закінчення стажування і перевірки знань ремонтні працівники допускаються до самостійної роботи, а оперативні - до дублювання.

5.7. Тривалість дублювання на робочому місці встановлюється рішенням комісії з перевірки знань і залежить від кваліфікації працівника та складності обладнання, яке він обслуговуватиме, але не менше шести змін.

5.8. Під час дублювання особа, що навчається, може робити оперативні перемикання або інші роботи в електроустановці тільки з дозволу і під наглядом відповідального працівника, який її навчає.

5.9. Відповідальним за правильність дій дублера і дотримання ним нормативних документів та інструкцій є як працівник, який навчає, так і сам дублер.

Головний енергетик

УЗГОДЖЕНО:

Начальник відділу з охорони праці _____ Володимир ЄВТУШЕНКО

Голова профспілки ХНТУ _____ Олена МОМОТОК

Провідний юрисконсульт _____ Тетяна ДРАГОМЕРЕЦЬКА